

Poř. č. 1/2005

Stanovisko ke sjednocení výkladu zákonů a jiných právních předpisů k postupu v přípravném řízení v případě rozhodování o odměně ustanoveného obhájce obviněného za účast u podání vysvětlení podle ustanovení § 158 odst. 3 písm. a) trestního řádu a při sepisování úředního záznamu o obsahu vysvětlení podle § 158 odst. 5 trestního řádu

-----
I. Vyžaduje-li policejní orgán po vydání usnesení o zahájení trestního stíhání vysvětlení od fyzických a právnických osob a státních orgánů a jestliže o obsahu vysvětlení sepisuje úřední záznam za podmínek uvedených v § 164 odst. 1 části věty druhé před středníkem trestního řádu ve spojení s § 158 odst. 3 písm. a), odst. 5 trestního řádu, obhájce není oprávněn být u tohoto úkonu přítomen. Policejní orgán konající vyšetřování nemusí obhájce o druhu, době a místě konání takového úkonu předem vyrozumívát (§ 165 odst. 3 věta první a druhá trestního řádu), a to i kdyby obhájce o přítomnost u zmíněného úkonu požádal.

II. Pokud je ustanovený obhájce obviněného vyrozuměn policejním orgánem o době a místě konání vysvětlení, o kterém se sepisuje úřední záznam, a účast u takového úkonu je mu poté policejním orgánem v rozporu se zákonem umožněna, nelze obhájci odmítnout odměnu a náhradu hotových výdajů v souladu s vyhláškou Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátský tarif), ve znění pozdějších předpisů, bez zřetele na charakter a procesní použitelnost výsledků tohoto úkonu v dalším průběhu trestního řízení.

Na analytický a legislativní odbor Nejvyššího státního zastupitelství se obrátil ředitel analyticko-informačního odboru Vrchního státního zastupitelství v Praze s návrhem na vydání stanoviska ke sjednocení výkladu zákonů a jiných právních předpisů při výkonu působnosti státního zastupitelství k problematice rozhodování o odměně obhájce obviněného za účast u podání vysvětlení a při sepisování úředního

záznamu o obsahu vysvětlení podle ustanovení § 158 odst. 3 písm. a), odst. 5 tr. ř. Návrh byl iniciován podnětem krajského státního zástupce v Praze.¹

---

¹ V podnětu VSZ v Praze je vysloven názor, že pokud by policejní orgán umožnil obhájci účast u takového úkonu, překročil by svá práva, která jsou mu dána ustanovením § 165 odst. 2 tr. ř. Jestliže policejní orgán účast při takovém úkonu obhájci umožní, jde o postup, který je v rozporu se zákonem. Odměnu obhájci za účast u tohoto úkonu pak nelze přiznat. Podle stanoviska VSZ v Praze převládá v obvodu jeho působnosti většinový názor shodný s tímto právním názorem. Vyskytly se však i názory prezentující stanovisko, že pokud byla obhájci přítomnost při naznačeném úkonu umožněna, nelze k jeho tíži učinit závěr, že mu odměna za úkon nenáleží. Dle názoru VSZ v Praze by řešení dané problematiky neefektivněji řešilo vydání stanoviska sjednocujícího postupy všech orgánů činných v trestním (přípravném) řízení.

Krajské státní zastupitelství v Praze požádalo o zaujetí na základě rozhodnutí Krajského soudu v Ostravě ze dne 21. 1. 2003 sp. zn. 3 To 37/2003, jímž bylo zrušeno usnesení Okresního soudu v Ostravě ze dne 24. 10. 2002 sp. zn. 10 T 114/2002 o přiznání nákladů nutné obhajoby obhájci v jedné konkrétní věci. Z citovaného rozhodnutí soudu prvního stupně kromě jiného vyplývá, že nebyla přiznána odměna za „účasť u výsledku svědkyně H.“, neboť bylo ověřeno, že se jednalo pouze o účast u podání vysvětlení podle § 158 odst. 5 tr. ř., kdy se nejedná dle názoru soudu, o úkon právní služby, neboť úřední záznam o podaném vysvětlení podle ustanovení § 158 odst. 5 tr. ř. nemůže být použit jako důkaz v řízení před soudem. Ve stížnosti podané obhájcem proti tomuto usnesení argumentoval obhájce, že odměna ustanovenému obhájci v tomto případě náleží vzhledem k tomu, že úřední záznam o podaném vysvětlení podle § 158 odst. 5 tr. ř. je úkonem trestního řízení, a tedy úkonem ve smyslu ustanovení § 11 písm. e) vyhlášky č. 177/1996 Sb., advokátního tarifu. Dále že advokátní tarif sice nevymezuje pojem toho, co je vyšetřovacím úkonem, ovšem systematika zařazení ustanovení § 164 odst. 1 tr. ř. a jeho název („Postup při vyšetřování“) vedou k výkladu, že podání vysvětlení po zahájení trestního stíhání je vyšetřovacím úkonem v přípravném řízení, jak má na mysli advokátní tarif. Obhájce ve stížnosti odmítl právní názor soudu prvního stupně dovozující skutečnost, že nemá nárok na odměnu za účast u úkonu, který byl proveden policejním orgánem v rozporu se zákonem. Poukazoval rovněž na to, že stejně tak by mu mohla být odepřena odměna za účast u rekonciliace, pokud by ta byla nepoužitelná v průběhu soudního řízení pro nedodržení procesních předpisů ze strany policejního orgánu. Podle jeho mínění pak má být rozhodujícím kritériem při posuzování jeho nároku faktická přítomnost obhájce u takového úkonu, pokud je policejním orgánem o konání výsledku vyzooměn. Soud se v rozhodnutí o stížnosti v dané věci v podstatě plně s argumentací stěžovatele ztotožnil. V odůvodnění rozhodnutí, kterým usnesení okresního soudu zrušil uvedl, že úřední záznam o podaném vysvětlení podle ustanovení § 158 odst. 5 tr. ř. je úkonem trestního řízení, přičemž není podstatné, zda takový úřední záznam bude možno před soudem použít jako důkaz či nikoliv. Argumentuje též ustanovením § 52 tr. ř., dle kterého se za úkony trestního řízení považují všechny úkony prováděné orgány činnými v trestním řízení podle trestního řádu a na jeho základě a rovněž skutečností, že úřední záznam pořizovaný v rámci zkráceného přípravného řízení lze se souhlasem stran číst v průběhu hlavního líčení. Rozhodnutí bylo publikováno v časopisu Bulletin advokacie č. 5/2003.

Krajské státní zastupitelství v Praze zastává názor, že nelze souhlasit s postupem policejních orgánů, které buď z vlastní iniciativy nebo na žádost obhájců obviněných je vyzoomívají o termínech konání těchto úkonů (podle ustanovení § 158 odst. 3 písm. a), odst. 5 tr. ř., při kterých jsou sepisovány úřední záznamy) a s faktem, že obhájci následně zahrnují do vyúčtování obhajoby také účast u těchto úkonů. S ohledem na omezený rozsah dokazování policejního orgánu v průběhu vyšetřování (§ 164 tr. ř.) a s tím související převažující počet úkonů v podobě vysvětlení osob oproti výsledkům svědků (srov. i § 158 odst. 8 tr. ř.), dochází tímto nesprávným postupem policejních orgánů ke zbytečnému zvyšování nákladů trestního řízení. Příčinou je nesprávná aplikace ustanovení § 165 odst. 2, 3 tr. ř. stanovující právo obhájce účastnit se vyšetřovacích úkonů. KSZ v Praze ve stanovisku vydaném k naznačené problematice jednoznačně konstatuje, že citovaná ustanovení trestního řádu se nevztahují ve stadiu vyšetřování na úkony, při kterých je vyžadováno policejním orgánem vysvětlení podle ustanovení § 158 odst. 3 písm. a) tr. ř., o němž je sepisován úřední záznam podle ustanovení § 158 odst. 5 tr. ř. Z toho je pak dovozováno, že na straně jedné obhájce není oprávněn k účasti u těchto úkonů, na straně druhé policejní orgán není ani oprávněn účast u takového úkonu obhájci umožnit. Taková účast je v rozporu s trestním řádem i s interní úpravou stanovenou v čl. 33 odst. 1 závazného pokynu policejního prezidenta č. 130 ze dne 30. 11. 2001. Z tohoto právního názoru vyplynulo i opatření krajského státního zástupce v Praze, kterým podřízeným okresním státním zástupcům uložil mimo jiné povinnost projednat danou problematiku s řediteli okresních ředitelství

Naznačená problematika má dvě roviny možného posouzení. Je to jednak problém spočívající v řešení otázky samotné účasti obhájce obviněného při provádění úkonů podle ustanovení § 158 odst. 3 písm. a) tr. ř. a následném sepisování úředního záznamu o obsahu vysvětlení podle § 158 odst. 5 tr. ř. z hlediska práv obviněného, resp. jeho obhájce, na straně jedné a zákonných povinností policejního orgánu na straně druhé. Druhým problémem potom je posouzení oprávněnosti požadavku obhájce, jestliže uplatňuje nárok na odměnu za účast u těchto úkonů.

I.

K posouzení otázky zákonnosti přítomnosti obhájce při provádění úkonů podle ustanovení § 158 odst. 3 písm. a) tr. ř., je-li o těchto úkonech sepisován úřední záznam podle ustanovení § 158 odst. 5 tr. ř.

Podle ustanovení § 158 odst. 3 tr. ř. opatřuje policejní orgán k objasnění a prověření skutečností důvodně nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, potřebné podklady a nezbytná vysvětlení a zajišťuje stopy trestného činu. V rámci toho je oprávněn, mimo jiné, vyžadovat vysvětlení od fyzických a právnických osob a státních orgánů. O obsahu vysvětlení, která nemají povahu neodkladného nebo neopakovatelného úkonu, se sepíše úřední záznam. Úřední záznam slouží státnímu zástupci a obviněnému ke zvážení návrhu, aby osoba, která takové vysvětlení podala, byla vyslechnuta jako svědek, a soudu k úvaze, zda takový důkaz provede. Tento úřední záznam nelze v řízení před soudem použít jako důkaz (mimo výjimky stanovené zákonem, z nichž jedna se týká – za podmínek uvedených v § 314d odst. 2 poslední větě tr. ř. – zjednodušeného řízení před samosoudcem, jemuž předcházelo zkrácené přípravné řízení). Je-li ten, kdo podal vysvětlení, později vyslýchán jako svědek nebo jako obviněný, nemůže mu být záznam přečten, nebo jinak konstatován jeho obsah (srov. § 158 odst. 5 tr. ř.).

Ustanovení § 164 odst. 1 tr. ř. stanoví, že policejní orgán postupuje při vyšetřování z vlastní iniciativy tak, aby byly co nejrychleji v potřebném rozsahu vyhledány důkazy k objasnění všech základních skutečností důležitých pro posouzení případu, včetně osoby pachatele a následku trestného činu (§ 89 odst. 1 tr. ř.). Přitom postupuje způsobem uvedeným v § 158 odst. 3 a 4; provádí i další úkony podle hlavy čtvrté s výjimkou těch, které je oprávněn provést pouze státní zástupce nebo soudce. Výslechy svědků provádí, jestliže se jedná o neodkladný nebo neopakovatelný úkon nebo jde-li o výslech osoby mladší patnácti let, osoby, o jejíž schopnosti správně a úplně vnímat, zapamatovat si nebo reprodukovat jsou s ohledem na její psychický stav pochybnosti, anebo nasvědčují-li zjištěné skutečnosti tomu, že na svědka by mohl být pro jeho výpověď vyvíjen nátlak. Jinak poškozeného a další svědky vyslechně jen tehdy, jestliže hrozí z jiného důvodu, že bude ovlivněna jejich výpověď nebo schopnost zapamatovat si rozhodné skutečnosti nebo schopnost tyto skutečnosti reprodukovat, zejména je-li pro složitost věci odůvodněn předpoklad delšího trvání vyšetřování.

Jedno z důležitých ustanovení zákona pro posouzení dané problematiky je tu ustanovení § 165 odst. 2 tr. ř. stanovující, že obhájce je již od zahájení trestního stíhání oprávněn být přítomen při vyšetřovacích úkonech, jejichž výsledek může být použit jako důkaz v řízení před soudem, ledaže nelze provedení úkonu odložit

a vyrozumění o něm zajistit. Způsob vyrozumívání obhájce o těchto úkonech upravuje ustanovení § 165 odst. 3 tr. ř.

Posledně citovaná ustanovení trestního řádu jsou nepochybně klíčová pro vyřešení daného problému. Nezpochybnitelný výklad zakotvující právo obhájce být přítomen při provádění vyšetřovacích úkonů, jejichž výsledek může být použit v řízení před soudem jako důkaz, nemůže vyústit v jiný závěr, než že jedná-li se o úkon, který v řízení před soudem jako důkaz být použit nemůže (a v případě jmenovaných úkonů tomu tak bezpochyby je),² obhájce nemá zákonné právo být u tohoto úkonu přítomen. Ze stejného důvodu nemá ani právo být o konání a místě tohoto úkonu vyrozuměn a policejní orgán logicky nemá ani zákonnou povinnost obhájce o provádění tohoto úkonu vyrozumívát.

Přes nepochybně jednoznačnou odůvodněnost naznačeného právního názoru je ovšem třeba si v této souvislosti uvědomit, že zdůrazňování nezákonnosti postupu policejního orgánu v uvedených případech se může vztahovat jen na vymezení povahy podávání vysvětlení a úředního záznamu o takovém vysvětlení sepsaném, a to na rozdíl od jiného úkonu, zásadně odlišného, výslechu svědka. Jestliže totiž policejní orgán nepostupuje v souladu s výše uvedeným stanoviskem a obhájce o provádění úkonu vyrozumí, účast u něj mu poté umožní, je situace do značné míry obdobná, bude-li vzato v úvahu ustanovení § 65 odst. 1 tr. ř. týkající se nahlížení do spisů. Toto právo je považováno za neodmyslitelnou složku práva na obhajobu a omezení v tomto směru je možné pouze za podmínek stanovených v ustanovení § 65 odst. 2 tr. ř., a to pouze **ze závažných důvodů**, přičemž každé odmítnutí musí být patřičným a konkrétním způsobem vždy zdůvodněno.³ Zákon tedy poskytnutím garance výše uvedeného práva umožňuje obviněnému i jeho obhájci v podstatě v kterékoliv fázi přípravného řízení (po zahájení trestního stíhání podle ustanovení § 160 odst. 1 tr. ř.), získat potřebnou vědomost o obsahu spisu, tedy včetně informace o obsahu úředních záznamů o úkonech sepsaných podle ustanovení § 158 odst. 5 tr. ř., prakticky i poměrně krátkou dobu poté, co bude takový úřední záznam sepsán. Omezení tohoto práva dle citovaného ustanovení § 65 odst. 2 tr. ř. není již vůbec možné poté, kdy jsou obviněný a jeho obhájce upozorněni na možnost prostudovat spisy a učinit návrhy na doplnění vyšetřování.

Důležitým faktem pro pochopení dané problematiky je i uvědomění si skutečnosti, že hlavní příčinou postupu policejních orgánů, které obhájce nejen o provádění těchto úkonů vyrozumívají, ale v řadě případů jejich účast vyžadují (a k úkonu je „předvolávají“), je v jistém směru určitá setrvačnost mající své kořeny v nepochopení změn charakteru přípravného řízení po přijetí zákona č. 265/2001 Sb. Projevu se to například tím, že úřední záznamy sepsované o provedených úkonech podle ustanovení § 158 odst. 3 písm. a) (§ 158 odst. 5) tr. ř. jsou tak sice označeny, nicméně obsahem někdy připomínají, případně jsou zcela totožné s obsahem dřívějších zápisů o podaném vysvětlení, případně dokonce s protokolem

---

² Již citovanou výjimku v tomto směru představuje ustanovení § 314d odst. 2 věta poslední tr. ř., které stanoví, že úřední záznamy o vysvětlení osob a provedení dalších úkonů (§ 158 odst. 3 a 5 tr. ř.) může soudce v průběhu hlavního líčení přečíst, pokud s tímto postupem strany souhlasí.

³ Podle nálezu sp. zn. IV. ÚS 472/2000 - Právo obviněného nahlížet do spisu je jednou ze složek jeho práva na obhajobu, zaručovaného čl. 40 odst. 3 Listiny základních práv a svobod, a právě proto je omezení tohoto práva, i když je zákonem připuštěno, vždy třeba náležitě zdůvodnit. Jinak by totiž omezení uvedeného práva zůstalo bez možnosti je přezkoumat. Za závažné důvody ve smyslu ustanovení § 65 odst. 2 tr. ř. nelze považovat zcela obecný poukaz na možnost maření výsledků vyšetřování a již vůbec ne na předpoklad ovlivňování svědků za situace, kdy se obviněný nachází ve vazbě, navíc v dané věci ve vazbě koluzní.

o výsledku svědka, včetně toho, že jsou mnohdy protokolovány v přímé řeči a přítomnými účastníky, tedy včetně obhájců, podepisovány.⁴

Samotná skutečnost, že policejní orgán zvolí pro pořízení záznamu formu protokolu (a nazve ho např. „protokol o podaném vysvětlení“), včetně toho, že je po ukončení přítomnými podepsán, nemůže v žádném případě znamenat změnu charakteru tohoto úkonu tak, aby mohl být z těchto důvodů považován za protokol o výsledku svědka. Pokud jde o vlastní problém podepisování těchto záznamů, existuje obecná shoda⁵ nevylučující možnost podepisování těchto záznamů, a to především při jejich využívání v průběhu zkráceného přípravného řízení (případně alespoň podepisování té části záznamu, která obsahuje poučení, resp. z dalších důvodů odvislých převážně od závažnosti obsahu sdělení ze strany předvolané osoby, která vysvětlení podává). Mnohdy tak policejní orgán v době, kdy předvolává osobu k podání vysvětlení, není (a ani být nemůže) rozhodnut, zda bude provádět výslech svědka a vyhotoví o tomto úkonu protokol, nebo obsah podaného vysvětlení pouze zaznamená formou úředního záznamu podle ustanovení § 158 odst. 5 tr. ř. Pokud by měl být prováděn výslech svědka, pak je ovšem policejní orgán zavázán vyrozumět o konání tohoto úkonu i obhájce (pochopitelně, učiní-li obhájce oznámení naznačené v úvodu ustanovení § 165 odst. 3 tr. ř. anebo jde-li o výslech osoby zde uvedené jako svědka). Pokud by se totiž policejní orgán rozhodl podle obsahu sdělených skutečností provést výslech svědka (např. za splnění některé podmínek uvedených v § 164 odst. 1 tr. ř., které by případně shledal), to, že obhájce nebyl řádně a včas vyrozuměn, by bylo možno považovat za zkrácení práva na obhajobu.

Naproti tomu, pokud je sepsován úřední záznam o podaném vysvětlení, účast obhájce u tohoto úkonu je vyloučena. Tato skutečnost vyplývá i z vymezení pojmu „vyšetřovací úkony, jejichž výsledek může být použit jako důkaz v řízení před soudem“ v ustanovení § 165 odst. 2 věty první tr. ř. Toto vymezení – i přes dikci § 158 odst. 5 věty druhé tr. ř. a s přihlédnutím ke znění třetí věty citovaného ustanovení – není zcela zjevně možno vztahovat i na zmiňované úřední záznamy.

II.

K posouzení oprávněnosti požadavku obhájce, který uplatňuje nárok na odměnu za účast u těchto úkonů

Podle ustanovení § 151 odst. 1 tr. ř. náklady nutné k provedení trestního řízení včetně řízení vykonávacího nese stát. Podle § 151 odst. 2 tr. ř. obhájce, který byl obviněnému ustanoven, má vůči státu nárok na odměnu a náhradu hotových výdajů podle zvláštního předpisu (jímž je vyhláška Ministerstva spravedlnosti o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátský tarif) č. 177/1996 Sb. Advokát má vedle nároku na odměnu též nárok na náhradu hotových výdajů a na náhradu za promeškaný čas za podmínek a ve výši stanovené touto vyhláškou. Podle § 11 odst. 1 písm. e) advokátního tarifu náleží advokátovi odměna za účast při vyšetřovacích úkonech v přípravném řízení, a to každé započaté dvě hodiny.

---

⁴ Řadu takových poznatků obsahuje např. zvláštní zpráva Nejvyššího státního zastupitelství o analýze a vyhodnocení účinnosti novely trestního řádu č. 265/2001 Sb., v podmínkách státního zastupitelství ze dne 3. ledna 2003, sp. zn. 7 NZn 604/2002.

⁵ Viz např. Šámal, P. - Král, V. - Baxa, J. - Púry, F.: Trestní řád, komentář, 4. vydání, C. H. Beck, Praha 2002, s. 955, resp. Novotný, F. – Růžička, M. a kol.: Trestní kodexy (trestní zákon a trestní řád), komentář, 2. vydání, Eurounion, s. r. o., Praha 2002, s. 897.

Zdánlivá neaplikovatelnost posledně citovaného ustanovení advokátního tarifu argumentující, že úkony prováděné podle ustanovení § 158 odst. 3 písm. a) tr. ř., o kterých se sepisuje úřední záznam podle ustanovení § 158 odst. 5 tr. ř., nejsou vyšetřovacími úkony, jejichž výsledek je použitelný v řízení před soudem jako důkaz, není relevantní, bude-li vzato v úvahu, že realizace tohoto práva obhájce nemůže být podmiňována skutečností, že policejní orgán provede úkon v souladu se zákonem a způsobem, že je jednoznačně zaručena jeho procesní použitelnost v celém dalším průběhu trestního řízení. I v případě, že v pozdějším stadiu trestního řízení vyjdou najevo skutečnosti svědčící, že provedení určitého úkonu za přítomnosti obhájce bylo natolik právně vadné (z důvodů existujících na straně orgánů činných v trestním řízení), že to nadále způsobuje nepoužitelnost takového důkazu, nemůže to zásadně mít vliv na právo obhájce požadovat plnou úhradu odměny a hotových výdajů souvisejících s účastí u tohoto úkonu.

V neposlední řadě je v této souvislosti nutno poukázat i na rozhodovací praxi Ústavního soudu.⁶ V souvislosti se zrušením ustanovení § 31 odst. 3 zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, Ústavní soud opakovaně dovodil porušení čl. 36 odst. 3 Listiny základních práv a svobod takovým způsobem, že tato argumentace by byla zjevně použitelná i v případě podání občanskoprávní žaloby obhájce, který by se tímto způsobem domáhal přiznání nároku na odměnu a náhradu hotových výdajů za účast u těchto úkonů přípravného řízení.

Lze tedy konstatovat, že pokud je obhájci přes skutečnosti uvedené pod bodem I. policejním orgánem účast u úkonu, který nesplňuje podmínky uvedené v § 165 odst. 2 věty první tr. ř. umožněna, nelze mu odepřít přiznání odměny a náhrady hotových výdajů v souladu s advokátním tarifem, a to bez zřetele na charakter a procesní použitelnost výsledků tohoto úkonu v dalším průběhu trestního řízení.

Toto stanovisko bylo vydáno podle ustanovení § 12 odst. 2 zákona o statním zastupitelství.

**Nejvyšší státní zástupkyně:
Mgr. Marie Benešová, v.r.**

---

⁶ Srov. v této souvislosti nálezy sp. zn. II. ÚS 429/2001.